

**Ministerul Educației și Cercetării
al Republicii Moldova**

ORDIN

07.12.2023 nr. 1643

mun. Chișinău

Cu privire la aprobarea *Ghidului metodologic de guvernare democratică a școlii în Republica Moldova*

În temeiul prevederilor *Codului educației* nr.152/2014 art.40, alin.(8), în vederea realizării Planului de activitate a Ministerului Educației pentru anul 2023 și a Planului de acțiuni privind implementarea *Cadrului de referință pentru o cultură democratică* conform Memorandumului de colaborare între Ministerul Educației și Cercetării, Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, Consiliul European, Fondul Națiunilor Unite pentru Populație și Universitatea Pedagogică Zurich pentru perioada ianuarie 2023-decembrie 2026, Ministrul Educației și Cercetării emite prezentul

ORDIN:

1. Se aprobă *Ghidul metodologic de guvernare democratică a școlii în Republica Moldova* (se anexează).
2. Direcția politici în domeniile învățământ general și învățare pe tot parcursul vieții (dna M. Baleca):
 - 2.1. va aduce prevederile prezentului ordin la cunoștința Organelor locale de specialitate în domeniul învățământului;
 - 2.2. va monitoriza realizarea prezentului ordin.
3. Organele locale de specialitate în domeniul învățământului:
 - 3.1. vor aduce prevederile prezentului ordin la cunoștința instituțiilor de învățământ din unitatea administrativ teritorială;
 - 3.2. vor monitoriza respectarea prevederilor prezentului ordin.
4. Proiectul Consiliului European „Educație pentru democrație în Republica Moldova” (Oficiul Consiliului European în Chișinău) va asigura (pe parcursul anului 2024) formarea conducătorilor instituțiilor de învățământ general privind aplicarea *Ghidului metodologic de guvernare democratică a școlii în Republica Moldova*.
5. Aplicarea prezentului ordin se pune în sarcina Direcției politici în domeniile învățământ general și învățare pe tot parcursul vieții (dna M. Baleca), șefilor Organelor locale de specialitate în domeniul învățământului și conducătorilor instituțiilor de învățământ.
6. Doamna Valentina Olaru, Secretar de stat, va controla executarea prezentului ordin.

Ministru

Dan PERCIUN

GUVERNANȚA DEMOCRATICĂ A ȘCOLII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

GHID METODOLOGIC

INTRODUCERE

Prezentul ghid este o introducere în procesul de guvernare democratică a școlii. El prezintă conceptul de guvernare democratică a școlii, descrie principiile și practicile sale caracteristice, propune metode prin care școala poate analiza stadiul curent de implicare a părților interesate și planifica abordări și instrumente de participare mai eficiente.

Care este scopul ghidului?

Scopul ghidului este să ajute școlile să sporească nivelul de participare a părților interesate în activitatea de zi cu zi și în guvernare. El se concentrează în special pe rolul părinților și elevilor și pe ceea ce se poate de făcut pentru a-i încuraja să se implice mai activ în viața de zi cu zi și în procesul decizional din instituția lor.

Cui îi este destinată această resursă?

Ghidul este destinat personalului de conducere, cadrelor didactice, formatorilor, evaluatorilor, consultanților, părinților, elevilor, cercetătorilor și altor persoane implicate și interesate în sectorul educației din Republica Moldova. El poate fi utilizat la orice treaptă a sistemului educațional secundar general și profesional tehnic, precum și în educația nonformală.

Cum a fost elaborat acest document?

Ghidul este elaborat pe baza programului Consiliului Europei *Educația pentru Cetățenie Democratică și Educație pentru Drepturile Omului*¹, conceptele și principiile prevăzute în *Carta Consiliului Europei privind Educația pentru Cetățenie Democratică și pentru Drepturile Omului*.² El este bazat pe mai multe publicații ale Consiliului Europei, inclusiv *Școala: o comunitate de învățare democratică*³ și *Guvernarea democratică a școlilor*⁴. De asemenea, el este bazat pe documentul UNICEF *Standarde școlare în interesul copilului*⁵ și pe *Instrumentul pentru monitorizarea și evaluarea participării copiilor*⁶ al Organizației internaționale „Save the Children”.

Ghidul a fost elaborat în cadrul proiectului „Educație pentru democrație în Republica Moldova”⁷, implementat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova în cooperare cu

1 <https://www.coe.int/en/web/edc/what-is-edc/hre#:~:text=%E2%80%9CEducation%20for%20democratic%20citizenship%E2%80%9D%20means.their%20democratic%20rights%20and%20responsibilities>

2 <https://www.coe.int/en/web/edc/charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>

3 <https://rm.coe.int/16802f726f>

4 <https://rm.coe.int/democratic-governance-of-schools/16804915a4>

5 https://www.unicef.org/publications/files/Child_Friendly_Schools_Manual_EN_040809.pdf

6 <https://resourcecentre.savethechildren.net/document-collections/toolkit-monitoring-and-evaluating-childrens-participation>

7 <https://www.coe.int/en/web/chisinau/education-for-democracy>

Consiliul European, și finanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare în cadrul Programului „Moldova: Promovarea Participării Civice Active”.

De ce este necesar?

În urma ratificării *Cartei Consiliului European privind Educația pentru Cetățenie Democratică și Educația pentru Drepturile Omului*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC) și-a asumat un program inovativ destinat consolidării capacității sistemului educațional pentru dezvoltarea competențelor elevilor de a deveni cetățeni implicați. Acesta include un nou cadru politic privind guvernanta democratică a școlilor, elaborat în conformitate cu *Carta* și cu *Cadrul de referință al Consiliului European privind competențele pentru cultură democratică*⁸, care stabilesc obligațiile școlii pentru a se asigura că opiniile copiilor și părinților sunt luate în considerare la toate treptele de școlaritate. Pentru administrația școlilor și profesorii din Republica Moldova acest lucru reprezintă o schimbare reală a paradigmei educaționale.

Ce conține prezentul ghid?

Prezentul ghid are 4 secțiuni principale:

- **Conceptul și practica guvernantei democratice a școlii** - explică conceptul privind guvernanta democratică a școlii și implicațiile sale pentru acestea;
- **Practica curentă din școlile din Republica Moldova** - descrie situația privind guvernanta democratică în școlile din Moldova și formulează propuneri pentru reflecții critice;
- **Strategii și mecanisme pentru guvernanta democratică a școlii** - prezintă exemple de abordări și metode care pot fi utilizate pentru a sprijini participarea elevilor și a părinților, împreună cu alte părți interesate;
- **Implementarea guvernantei democratice în școală** – descrie un proces pe care școala îl poate utiliza pentru a consolida participarea părților interesate.

Acestea sunt urmate de două anexe:

- Anexa 1: O listă de verificare pentru autoevaluarea școlii.
- Anexa 2: Modelul Consiliului European privind competențele pentru cultură democratică.

Cum poate fi utilizat ghidul?

Ghidul este destinat utilizării în cadrul unui program de dezvoltare profesională pentru reprezentanții echipelor personalului de conducere, personalului didactic, elevilor și părinților sau a altor reprezentanți legali ai acestora. El mai poate fi utilizat și ca instrument autonom de autoevaluare și îmbunătățire în școli și în inițiativele de educație nonformală.

⁸ <https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture/>

1. CONCEPTUL ȘI PRACTICA GUVERNANȚEI DEMOCRATICE A ȘCOLII

Prezentul capitol prezintă conceptul Consiliului Europei privind guvernanta democratică a școlii și ceea ce înseamnă acest lucru în practica din instituțiile de învățământ din Republica Moldova.

Ce înseamnă guvernanta școlii?

Guvernanta poate fi definită prin asigurarea unei educații eficiente în școală. Este tentant să se considere că aceasta este ceea ce fac organele de guvernare ale școlii sau directorul, ceea ce în Republica Moldova echivalează cu Consiliul de administrație și Consiliul profesoral. Această abordare îngustă nu reușește să ia în considerare drepturile părinților, elevilor, ale altor persoane de a participa la luarea deciziilor și de contribuțiile valoroase pe care aceste grupuri le pot avea asupra calității procesului educațional. Din acest motiv, Consiliul Europei a adoptat un concept mai larg de guvernare a școlii, ce presupune „interacțiuni complexe a mai multor parteneri autonomi”⁹.

Ce înseamnă guvernanta democratică a școlilor?

Guvernanta democratică a școlii reprezintă guvernanta bazată pe valorile drepturilor omului. Ea înseamnă deschiderea procesului decizional pentru toate părțile interesate din școală, nu doar pentru personal și administrație. Ea recunoaște că părinții și copiii au dreptul legal de a avea un cuvânt de spus asupra problemelor care îi afectează în școală¹⁰. Cu toate acestea, acest lucru nu înseamnă că toate părțile interesate trebuie să aibă același punct de vedere. Este corect ca persoanele care dețin responsabilitatea profesională pentru conducerea școlii și care astfel poartă o răspundere legală mai mare să joace un rol important în procesul decizional.

Conceptul de guvernanta democratică a școlii prevede că toate părțile interesate au dreptul să își exprime opinia și să fie luate în considerare.

Termenul de guvernanta este folosit pentru a exprima deschiderea școlii și a sistemului educațional. Termenul de management este folosit mai mult pentru a sublinia mecanismele tehnice și instrumentale ale conducerii. Guvernăm acele lucruri sau ființe ale căror comportament nu îl putem prevedea în totalitate. Administrăm acele lucruri sau ființe al căror comportament este ușor de prevăzut. Atunci când guvernăm, negociem, convingem, facem presiuni etc., deoarece nu îi putem controla în totalitate pe cei care îi guvernăm. Atunci când administrăm, avem tendința de a instrui și de a da ordine, deoarece considerăm că deținem această putere. Atunci când vorbim de sisteme de educație, este de preferat să folosim cuvântul guvernanta. Atunci când vorbim despre școală ca și unitate organizațională, folosim mai mult termenul de management. Cu toate acestea, având în vedere că școala devine din ce în ce mai mult o instituție deschisă, înrădăcinată în contexte socio-

9 Bäckman E. & Trafford B. (2007) *Democratic Governance of Schools*. Consiliul Europei: Strasbourg, p.9. Descărcare la: <https://rm.coe.int/democratic-governance-of-schools/16804915a4>

10 Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Ghid privind Articolul 2 din Protocolul nr. 1 – Dreptul la educație. Convenția privind drepturile copilului, Articolul 12.

economice, caracterizată printr-o mulțime de nevoi și interese, avem tendința să folosim și aici termenul guvernanta.

De ce guvernanta democratică a școlilor este importantă?

Participarea părților interesate în guvernanta democratică este importantă deoarece ea reprezintă atât un drept cât și o oportunitate de învățare. În timp ce toate grupurile pot beneficia de o participare sporită la guvernanta, tinerii și copiii au cel mai mult de câștigat. Participarea în viața școlară, inclusiv în propriul proces de învățare, oferă elevilor experiența conviețuirii într-o comunitate democratică și îi ajută să dezvolte competențele necesare pentru a deveni membri activi ai unei societăți democratice¹¹. Astfel, participarea elevilor completează oportunitățile de educație cetățenească formulată în curriculum.

Care sunt beneficiile suplimentare ale unei abordări democratice a guvernantei?

Susținând adolescenții și copiii să ia propriile decizii, îi ajutăm să devină membri mai responsabili ai comunității. Acordând mai multă încredere elevilor, aceștia devin mai motivați și îmbunătățesc propria lor învățare. De asemenea, acestea reduc conflictele atât în curtea școlii cât și în sala de clasă. Părinții și alți reprezentanți legali învață să se identifice cu școala, să aibă o atitudine mai pozitivă față de aceasta și să fie mai predispuși în susținerea activităților acesteia. Acest lucru contribuie la creșterea motivației și încrederii copiilor lor. Implicarea unui număr mai mare de părți interesate îmbunătățește procesul decizional la nivelul școlii și are ca impact creșterea respectului față de democrație în societate.

Care sunt persoanele din cadrul școlii responsabile pentru acest lucru?

Calitatea guvernantei reprezintă, în primul rând, responsabilitatea conducerii școlii, respectiv, directorul școlii și Consiliul de administrație. Dacă conceptul de guvernanta democratică nu este apreciat și promovat de conducerea școlii, este puțin probabil ca aceasta să se înrădăcineze în cultura instituțională. Este responsabilitatea conducerii să consolideze încrederea între părțile interesate și să se asigure că diversele lor interese sunt recunoscute în procesul decizional al școlii. Succesul acestei măsuri depinde într-o mare măsură de stilul personal de conducere al directorului școlii. Un director de școală care dorește să solicite și să asculte alte păreri, și care delegă deseori responsabilități importante legate de procesul decizional deja promovează o abordare mai democratică a guvernantei.¹²

În al doilea rând, promovarea guvernantei democratice a școlii este, de asemenea, responsabilitatea întregului personal. Toți profesorii pot contribui cu ceva, nu doar cei care dețin responsabilități

11 Keating, A. & Janmaat, J.G. (2016) "Education Through Citizenship at School: Do School Activities Have a Lasting Impact on Youth Political Engagement?", *Parliamentary Affairs*, Volumul 69, Ediția 2.

12 <https://futureofworking.com/15-advantages-and-disadvantages-of-distributed-leadership-styles/>

formale specifice, ca de exemplu, profesorul coordonator al Consiliului elevilor și/ sau profesorii de Educație pentru societate. Toți profesorii pot identifica oportunități pentru participarea elevilor în sala de clasă, de exemplu, în clarificarea nevoilor și așteptărilor de la ore sau organizarea activităților curriculare sau extracurriculare în cooperare cu diverși parteneri. Toate părțile interesate în guvernanta au obligația legală de a respecta drepturile omului/ copilului în viața de zi cu zi a școlii.

De ce este necesară o abordare unitară/ holistă la nivelul întregii școli?

O abordare unitară/ holistă la nivelul întregii școli a guvernantei democratice este importantă deoarece participarea nu reprezintă o activitate separată, ea este o dimensiune care se referă la toate activitățile din școală – de la sala de clasă până la curtea școlii. De asemenea, diverse aspecte ale activității școlare sunt interdependente – ședințele profesorilor cu ședințele părinților, învățarea prin experiență cu învățarea în baza curricula, cultura clasei cu cultura școlii, și așa mai departe. Pentru ca această participare să fie eficientă, ea trebuie coordonată la nivelul întregii școli și administrată în ansamblul său.

Ce reprezintă participarea?

Participarea reprezintă un proces dinamic,¹³ nu un eveniment singular. Acest proces are un caracter ciclic. Atunci când este desfășurat în cadrul unei școli, acest proces cuprinde aceleași 5 etape:

- Identificarea problemelor (analiza situației);
- Stabilirea acțiunilor dorite (planificare);
- Realizarea acțiunilor (implementare);
- Măsurarea rezultatelor (monitorizare și evaluare);
- Diseminarea rezultatelor (diseminare și feedback).

În anumite situații din școală, acest ciclu poate fi aplicat formal, de exemplu, atunci când elevii sunt implicați în procesul de organizare a unui proiect cu un grup comunitar. În sala de clasă, este mai probabil ca acest ciclu să fie aplicat, de exemplu, atunci când elevii se gândesc cum să rezolve problemele clasei sau ale școlii. Acest proces poate fi aplicat, de asemenea, de către părinți și îngrijitori în activitatea Consiliului reprezentativ al părinților.

Care sunt formele de participare cele mai eficiente?

¹³ <https://resourcecentre.savethechildren.net/document-collections/toolkit-monitoring-and-evaluating-childrens-participation>

Cele mai eficiente forme de participare sunt cele care **au relevanță pentru părțile interesate**, respectiv atunci când părțile interesate au libertatea să inițieze și să implementeze activități, când pot vedea că opiniile lor sunt luate în serios de administrația școlii și când simt că au cu adevărat un cuvânt de spus în procesul decizional. Abordările tokenistice pot fi de fapt contraproductive și pot conduce la un sentiment de sub-apreciere și de implicare redusă a părților interesate comparativ cu situația anterioară, de exemplu, impunerea unor restricții artificiale asupra subiectelor care pot fi *discutate de Consiliul elevilor, permițând copiilor să își exprime părerile, însă fără a le lua în serios, manipulând copiii sau părinții în situații în care pur și simplu li se indică ce să facă și ce să spună*.¹⁴

Care sunt condițiile pentru o participare etică și adevărată?

Sunt anumite condiții care trebuie să existe în școală pentru ca procesul de participare să fie eficient și semnificativ pentru persoanele implicate.¹⁵ Acesta trebuie să fie:

- **Transparent și informativ** – părinții și copiii trebuie să fie informați cu privire la procesele în care sunt implicați;
- **Voluntar** – nici o persoană nu trebuie să fie constrânsă/ presată să își exprime punctul de vedere. Copiii/elevii pot refuza să participe la orice etapă a acestuia, fără a suporta consecințe;
- **Respectuos** – toate punctele de vedere, precum și trecutul sau contextul cultural din care provin copiii, trebuie tratate cu respect;
- **Relevant** – problemele discutate și pentru care se iau măsuri trebuie să aibă o relevanță reală pentru persoanele implicate, în special pentru copii/ elevi;
- **Prietenos** – trebuie acordată atenție corespunzătoare diverselor necesități și aptitudini ale părinților și ale copiilor, metodele folosite sporesc încrederea elevilor de a spune ce gândesc;
- **Inclusiv** – fiecare copil este tratat ca o ființă individuală, nici un copil nu este discriminat pe parcursul procesului de participare Metodele, abordările și limbajul nu exclud copiii / elevii cei mai marginalizați;
- **Susținut de adulți instruiți** – adulții care lucrează cu elevii/ copii sunt instruiți. Capacitatea de implicare a părinților și a copiilor/elevilor trebuie susținută printr-o instruire adecvată;
- **Sigur și sensibil la riscuri** – copiii trebuie să fie protejați de orice pericol, atunci când exprimă păreri contradictorii sau împotriva altor consecințe negative sau a riscurilor de participare;

14 https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf

15 <https://resourcecentre.savethechildren.net/document-collections/toolkit-monitoring-and-evaluating-childrens-participation>

- **Responsabil** – părinții și copiii au dreptul să primească feedback privind rezultatul participării lor și, atunci când este posibil, să fie implicați ei înșiși în monitorizarea ulterioară a activităților.

Ce abordări există în participarea copiilor?

Există trei abordări posibile privind participarea copiilor/ elevilor în procesul decizional¹⁶ – consultativă, colaborativă și participare condusă de copii/ elevi:

- **Participarea consultativă** este aceea în care școala solicită opiniile elevilor, de exemplu, asupra unei uniforme școlare sau colectarea selectivă a deșeurilor. Acesta reprezintă un proces în care adulții identifică problema de analizat, întrebările care urmează să fie discutate, metodologia de consultare, analiza constatărilor și ce urmează de făcut cu acestea. Deși copiii au un rol pasiv în acest proces, el prezintă avantajul că recunoaște contribuția elevilor și, dacă se iau măsuri în acest sens, el le permite acestora să influențeze rezultatul.
- **Participarea colaborativă** este aceea în care adulții, după ce au identificat o problemă care trebuie rezolvată sau după ce au decis implementarea unei activități sau a unei politici, implică copiii în identificarea acțiunilor necesare și a modului de implementare a acestora, de exemplu, implementarea unei politici de prevenire a comportamentului de tip bullying. Acesta este un proces care oferă posibilitatea copiilor de a avea o implicare activă și continuă. Deși este inițiată de adulți, ea implică un parteneriat activ cu elevii și le permite acestora să influențeze atât procesul cât și rezultatele sale.
- **Participare condusă de copii/ elevi** reprezintă procesul prin care copiilor le este oferită posibilitatea de inițiere a propriilor activități. În loc de a răspunde la ideile adulților, ei stabilesc problemele care sunt cele mai importante pentru ei și pentru care doresc să ia măsuri, de exemplu, la nivel de grup Consiliul elevilor își stabilește propria ordine de zi sau la nivel individual un elev propune o problemă de discutat în clasă.

Cum poate fi evaluată participarea?

Participarea poate fi evaluată în mai multe feluri – scop, calitate și rezultate¹⁷:

- Evaluarea **scopului** participării părinților sau elevilor presupune analiza nivelului implicării lor la fiecare dintre 5 etape ale ciclului de participare, respectiv, determinarea participării lor ca fiind „consultativă”, „colaborativă” sau „condusă de părinți sau de elevi”;

16 Ibid.

17 Ibid.

- Evaluarea **calității** participării părinților și elevilor presupune analiza condițiilor care fac această participare ca fiind transparentă și informată, voluntară, respectuoasă, relevantă, prietenoasă, inclusivă, sigură la riscuri, bazată pe formarea adulților, responsabilă;
- Evaluarea **rezultatelor** participării părinților și elevilor presupune analiza atât a efectelor mai largi ale participării lor (de ex. asupra elevilor, asupra școlii, asupra comunității, etc.) cât și asupra dezvoltării lor profesionale (respectiv, în calitate de cetățeni activi și responsabili). Dezvoltarea personală poate fi evaluată din punct de vedere al Cadrului de referință al competențelor pentru cultură democratică.¹⁸

Care sunt caracteristicile unei școli care prioritizează participarea părților interesate?

Guvernanța democratică a școlilor diferă în funcție de țară și de la o școală la alta. Cu toate acestea, există câteva **caracteristici comune** care pot fi identificate atunci când participarea părților interesate are o prioritate ridicată:

- **Directorul școlii are o abordare participativă**, de exemplu, delegă responsabilități și puteri decizionale către alte persoane, stabilește o bună comunicare cu părinți și îngrijitori, ascultă părerea elevilor și altor părți implicate etc.;
- **Cetățenia activă este recunoscută drept un scop educațional important**, de exemplu, de către administrația școlii, de către profesori, de către părinți și îngrijitori etc.;
- **Există o abordare unitară la nivelul întregii școli a educației privind cetățenie și democrație**, de exemplu, în viața școlară, în timpul lecțiilor, în activitățile extrașcolare și extracurriculare etc.;
- **Există un coordonator și o echipă responsabilă de educație pentru cetățenie activă**, de exemplu, pentru coordonarea prevederilor curriculare, pentru sprijinirea Consiliului reprezentativ al părinților și a Consiliului elevilor, pentru promovarea bunelor practici etc.;
- **Participarea părților interesate are o mare vizibilitate**, de exemplu, în avizierele școlii, pe site-ul web al școlii, pe platformele de comunicare socială etc.;
- **Părinții și îngrijitorii sunt recunoscuți drept parteneri în educația copiilor lor**, de exemplu, sunt ținuți la curent cu evoluțiile școlii, sunt consultați pe probleme strategice, sunt invitați să își prezinte părerile și opiniile etc.;

18 Anexa 2

- **Există un organism eficient de reprezentare a părinților**, de ex. ales de părinți, care își stabilește agenda proprie, care implică toți părinții și îngrijitorii, recomandări luate în serios de administrația școlii etc.;
- **Elevii sunt consultați periodic cu privire la aspectele care îi afectează**, de exemplu, cele legate de procesul de învățare, de bunăstarea emoțională a elevilor, de politicile școlii, de mediul sigur de învățare etc.;
- **Toți elevii au oportunități egale de a participa în viața școlară**, de exemplu, în calitate de membri ai unui Consiliu al elevilor, în calitate de educatori de la egal la egal, cercetători ai unei probleme sau de observatori pentru reciclare etc.;
- **Mediul școlar este sigur, prietenos, inclusiv și își întâmpină vizitatorii cu amabilitate**, de exemplu, înregistrarea vizitatorilor la recepție, spații de joacă sigure, condiții de transport în siguranță, spații pentru alimentare sigure, locuri de joacă etc.;
- **Părțile interesate socializează**, de exemplu, proiecte comune, activități intergenerație, cantină pentru mese comune etc.;
- **Întregul personal are acces la dezvoltare profesională în domeniul educației pentru democrație și cetățenie**, de exemplu, privind metodele de predare învățare și evaluare, respectarea opiniilor elevilor, implicarea părinților în procesul decizional etc.

2. SITUAȚIA CURENTĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

Prezenta secțiune a ghidului prezintă situația curentă din școlile din Republica Moldova din punct de vedere al guvernantei școlilor și al educației pentru democrație.

Politici și practica

În urma dobândirii independenței, în anul 1991, sistemul de învățământ din Republica Moldova a implementat un proces semnificativ de reformă educațională.¹⁹ Unul dintre aspectele acestei reforme a fost consolidarea rolului școlilor în pregătirea copiilor și tinerilor pentru democrație. Ratificarea *Cartei Consiliului Europei privind Educația pentru Cetățenie Democratică și pentru Educația pentru Drepturile Omului* a contribuit la adoptarea unui nou cadru legislativ privind educația pentru democrație și drepturile omului. Acest cadru legislativ depășește cu mult conceptul de democrație din planul-cadru de învățământ și urmărește dezvoltarea unei culturi participative mai profunde în școală în ansamblul său. Au fost emise noi norme pentru alegerea și funcționarea Consiliului elevilor și a Consiliului reprezentativ al părinților, activitatea educațională fiind evaluată periodic de Agenția Națională pentru Asigurarea Calității în Educație și Cercetare. MECC a aprobat Standardele de calitate din perspectiva școlii prietenoase copilului și un mecanism privind participarea elevilor la nivelul întregii școli.²⁰ De asemenea, ministerul a aprobat Standardele de competență profesională a cadrelor didactice și Standardele de competență a cadrelor de conducere din învățământul general, care prevăd explicit luarea în considerare a opiniei elevilor și părinților.

În prezent, MECC în comun cu partenerii săi – Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC), Centrul de Informare și Educație Electorală (CIEE), Fundația Soros Moldova, UNICEF, Oficiul Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului – colaborează cu Consiliile elevilor din mai multe școli pentru a dezvolta proceduri democratice de alegere a membrilor, de consultare a opiniei elevilor și mecanisme de feedback, precum și metode pentru consolidarea unei culturi a dialogului cu conducerea școlii.

Trecerea către o abordare mai democratică a guvernantei este dificil de implementat pentru unele școli din Republica Moldova. Deși, în prezent, cadrul de politici educaționale este implementat și mulți directori și profesori au cunoștințe generale legate de prevederile acestuia, practica din școli rămâne în continuare precară. Moștenirea abordării totalitare asupra educației și a guvernantei școlilor este încă vizibilă în unele școli, incluzând practici care nu sunt întotdeauna conforme cu valorile democrației și ale drepturilor omului.

19 Worden, E.A. (2014) 'Moldova: Challenges and Opportunities' in Ivanenko, N. Education in Eastern Europe and Eurasia. Bloomsbury Academic: London.

20 https://www.unicef.org/publications/files/Child_Friendly_Schools_Manual_EN_040809.pdf

Educația pentru democrație ca scop specific al educației

Unul dintre aspectele în care practica din școli nu respectă politicile educaționale este înțelegerea scopului școlii. La nivel strategic, pregătirea copiilor și a tinerilor pentru viața de cetățeni democratici este considerată unul dintre principalele scopuri ale educației. În școli, profesorii au tendința să se preocupe mai mult de dobândirea de cunoștințe academice și de susținerea examenelor. De asemenea, conceptul de educație are un important scop social și acest lucru impune cerințe mai stricte privind dobândirea renumelui școlii respective. Mulți profesori nu consideră că acest lucru face parte din rolul lor sau nu consideră că au suficient timp pentru a preda educația pentru democrație în plus față de activitatea lor obișnuită. Această atitudine este împărtășită de și de mai mulți părinți.

Cum pot fi încurajați profesorii, părinții și alte persoane interesate să adopte o viziune mai amplă asupra scopului educației, una care recunoaște importanța pregătirii tinerilor pentru viața în societate și care, în același timp, să îi ajute să susțină examenele?

Cum pot fi încurajați profesorii să își ia mai în serios propriile responsabilități legate de formarea competențelor pentru cultură democratică atât în timpul orelor cât și în viața școlară de zi cu zi?

Reprezentarea elevilor și părinților

Reprezentarea elevilor și părinților în organismele strategice și decizionale ale școlilor este prevăzută în mod clar în legislația națională. Consiliul reprezentativ al părinților și Consiliile elevilor sunt obligatorii în toate școlile, iar reprezentarea elevilor și părinților reprezintă o cerință legală pentru Consiliul de Administrație al școlii. Cu toate acestea, și în acest caz, practica din multe școli nu a atins scopul prevăzut de legislație, și astfel există uneori tendința ca implicarea elevilor sau a părinților în aceste organisme să reprezinte mai degrabă o formalitate decât o participare adevărată.

(a) Consiliul de Administrație

Influența reprezentanților părinților și elevilor în Consiliul de Administrație depinde parțial de influența Consiliului reprezentativ al părinților și a Consiliului elevilor, și parțial de nivelul de cooperare dintre Consiliul de Administrație și aceste organisme. În prezent, cooperarea dintre Consiliul de Administrație și Consiliul reprezentativ al părinților și Consiliul elevilor este minimă. O colaborare mai strânsă între aceste organisme și Consiliul profesoral poate fi o metodă de îmbunătățire a calității democratice a guvernantei.

Cum pot fi încurajate organismele decizionale formale, precum Consiliul de Administrație,

Consiliul Profesoral, Consiliul reprezentativ al părinților și Consiliul elevilor să aibă o colaborare mai strânsă?

În special, cum poate Consiliul de Administrație să fie mai receptiv la nevoile și cerințele elevilor și ale părinților lor?

(b) Consiliul reprezentativ al părinților

Există consilii reprezentative ale părinților obligatorii care să exprime părerea acestora în decizii care au un impact asupra copiilor lor. Teoretic, ele pot face acest lucru prin elaborarea de recomandări în atenția directorului școlii și / sau a Consiliului de Administrație. Practic, Consiliul reprezentativ al părinților nu procedează astfel. Părinții și alți reprezentanți legali au adesea experiență și cunoștințe limitate privind guvernanta școlii, nu au încrederea să își exprime opinia în public sau sunt reticenți în asumarea responsabilității. Ei nu sunt obișnuiți să primească instruire pentru asumarea acestor responsabilități sau asistență emoțională sau tehnică. Astfel, deși Consiliul reprezentativ al părinților poate completa viața școlară cu diverse activități în mai multe feluri, el nu își îndeplinește întotdeauna rolul oficial de purtător de cuvânt al tuturor părinților. Este incontestabil faptul că o contribuție la îmbunătățirea mediului școlar și a procedurilor disciplinare este foarte valoroasă, însă dacă Consiliul reprezentativ al părinților nu poate participa la negocierea propriei agende și nu poate exprima cu încredere opiniile tuturor părinților în general, acest lucru nu reprezintă o guvernanta democratică.

Cum pot școala să atragă membrii ai Consiliul reprezentativ al părinților dintr-un grup mai larg de părinți și îngrijitori?

Cum poate fi democratizat mai bine modul de selectare a membrilor Consiliului reprezentativ al părinților?

Cum poate Consiliul reprezentativ al părinților să joace un rol mai important în definirea agendei proprii?

Cum poate Consiliul reprezentativ al părinților să beneficieze de mai mult sprijin, inclusiv instruire și consiliere?

(c) Consiliul elevilor

Situația curentă a Consiliului elevilor este asemănătoare cu cea a Consiliului reprezentativ al părinților din mai multe puncte de vedere. Deși în legislație Consiliul Elevilor este destinat să

reprezintă un instrument pentru exprimarea opiniilor elevilor, în practică activitățile sale sunt limitate la probleme școlare mai lipsite de importanță, fapt care, deși nu este lipsit de importanță, nu permite elevilor să își exprime punctele de vedere sau să ia decizii care îi privesc. De exemplu, în unele instituții, se așteaptă ca Consiliul Elevilor să emită propriile opinii privind aspectele individuale legate de disciplina elevilor, să păstreze înregistrări ale absențelor elevilor sau să organizeze concerte sau sărbători, însă el nu are ocazia să afirme care sunt prioritățile elevilor sau să își negocieze propria agendă. Astfel, în multe cazuri, Consiliile Elevilor nu își îndeplinesc funcțiile preconizate, respectiv solicitarea și colectarea opiniilor elevilor legate de buna funcționare a școlii, și contribuirea la implementarea acestor propuneri în cooperare cu directorii, profesorii, părinții și îngrijitorii.

Cu toate acestea, spre deosebire de Consiliul reprezentativ al părinților, în general, Consiliile elevilor nu beneficiază de mecanisme oficiale pentru înaintarea de recomandări către directorul școlii sau către Consiliul de administrație. De asemenea, ele nu dispun de mecanisme pentru consultarea elevilor. Există o metodă oficială pentru alegerea membrilor, însă școlile au libertatea să adapteze aceste metode în funcție de circumstanțe. Elevii nu se simt întotdeauna stimulați sau nu sunt întotdeauna suficient de încrezători pentru a-și asuma rolul de candidați. În practică, acest lucru înseamnă că în anumite școli membrii Consiliului elevilor nici nu reprezintă și nici nu consultă marea majoritate a elevilor din instituție.

Consiliului elevilor întotdeauna are nevoie de îndrumarea adulților. În majoritatea școlilor acest lucru este responsabilitatea directorului adjunct delegat cu activitățile extrașcolare. Deși nu reprezintă în sine o problemă, acest obicei conduce la pericolul ca Consiliul elevilor să fie privit ca un simplu organizator de activități extrașcolare și nu ca un adevărat organism consultativ și reprezentativ. De asemenea, el ridică întrebarea dacă directorul adjunct are întotdeauna cea mai bună poziție pentru a oferi membrilor Consiliului elevilor sprijin emoțional și logistic sau să ofere instruirea de care aceștia au nevoie atunci când sunt aleși pentru prima oară. Școlile care colaborează cu ONG-uri oferă Consiliilor elevilor consultanța și instruirea de care acestea au nevoie pentru a opera în mod eficient.

În plus, multe dintre școlile primare nu au Consilii ale elevilor, deoarece consideră că elevii sunt prea tineri pentru a avea o activitate eficientă în acest sens. Acest lucru este de înțeles. Cu toate acestea, mai puțin cunoscut este faptul că există alternative la Consiliul Elevilor care sunt mai adecvate pentru școlile primare, de exemplu, „ora discuțiilor în cerc”.²¹ Nu forma de participare a elevilor este importantă, ci ocaziile pe care le au elevii să își exprime propriile opinii și să ia propriile decizii, oricât ar fi de neimportante.

Cum poate fi evidențiată în școală funcția principală a unui Consiliu al elevilor ca organism participativ de reprezentare și consultare a opiniei semenilor?

21 <https://www.theschoolrun.com/what-is-circle-time>

Cum pot școlile să atragă și să stimuleze membrii Consiliului elevilor dintr-un grup mai larg de elevi?

Cum poate fi democratizat mai bine modul de selectare a membrilor Consiliului elevilor?

Cum poate Consiliul elevilor să joace un rol mai important în definirea agendei proprii?

Cum poate Consiliul elevilor să beneficieze de mai mult sprijin din partea adulților, inclusiv instruire și consiliere?

Cum poate Consiliul elevilor să se asigure că reprezintă opiniile unui grup mai mare de elevi?

Cum poate Consiliul elevilor să se asigure că opiniile sale sunt auzite la nivelul școlii, în special de către director și de Consiliul de administrație?

Cum pot școlile primare să ofere oportunități de autoexprimare și proces decizional pentru elevi fără a avea un Consiliu al elevilor ca atare?

Activități extrașcolare și participarea elevilor

Școlile din Republica Moldova au o tradiție în implicarea elevilor în activități extrașcolare. Acestea includ sărbători, concerte, concursuri și acțiuni precum curățarea cimitirelor, festivalul obiceiurilor de iarnă sau plantarea de copaci. Aceste activități sunt importante pentru familiarizarea generației tinere în tradițiile naționale. Teoretic, există oportunități pentru copii și tineri să învețe să își asume responsabilități și să ia propriile decizii în școală. În practică, în multe școli, majoritatea deciziilor sunt luate de adulți, iar elevii doar le pun în aplicare. Elevii rareori au un cuvânt de spus în deciderea acțiunilor prioritare sau despre modul de implementare a acestora. Astfel, lipsește o oportunitate importantă pentru învățare democratică.

În multe școli, implicarea elevilor în activități extrașcolare este considerată drept o responsabilitate a Consiliului elevilor, ghidați fiind de un director adjunct. Deși această implicare a Consiliului Elevilor este legitimă, există pericolul de identificare a Consiliului elevilor prea îndeaproape cu activitățile extrașcolare. Există, cel puțin potențial, mai multe probleme care pot fi abordate de Consiliul Elevilor, în special cele care afectează viața de zi cu zi a elevilor, ca de exemplu siguranța și bunăstarea personală, meniul cantinei, regulamentele școlare, feedbackul oferit profesorilor și invers etc. Astfel există un argument pentru ca aceste activități extrașcolare să reprezinte responsabilitatea unui comitet/ grup de lucru al Consiliului elevilor sau chiar transferul lor sub responsabilitatea unui grup de „acțiune socială” convocat special la nivelul școlii. În orice caz, dacă elevilor li se acordă un rol mai important în negocierea priorităților și în procesul decizional, cel mai probabil, ei vor avea nevoie de asistență și instruire din partea adulților.

Cum pot elevii să aibă un cuvânt mai greu de spus în alegerea și implementarea activităților extrașcolare?

Cum poate participarea elevilor să fie mai importantă în viața de zi cu zi a elevilor din școală?

Participarea elevilor în propriul proces de învățare

Poate cel mai puțin dezvoltat instrument pentru opinia elevilor din sistemul educațional din Republica Moldova, în prezent, este sala de clasă. Autoexprimarea elevilor sau dezbaterile sunt rareori încurajate, iar metodele participative predare-învățare-evaluare tind să fie absente în multe săli de clasă. Atunci când elevilor le sunt atribuite responsabilități în sala de clasă, de exemplu, curățenia sălii de clasă, acest lucru reprezintă mai degrabă o pedeapsă decât dorința de promovare a dezvoltării sociale. Reticența legată de introducerea metodelor participative are mai multe cauze. Pentru unii profesori, aceasta pare o pierdere de timp în detrimentul învățării pe bază de cunoștințe. Există încă părerea că profesorii sunt experți, iar elevii nu au nimic semnificativ de spus cu privire la o materie sau la modul de predare. La un nivel mai fundamental, există tendința ca sala de clasă să fie considerată o sursă de dobândire a cunoștințelor și mai puțin ca un mijloc de pregătire pentru viață, respectiv, ideea că sala de clasă reprezintă o mini-societate în care elevii învață valorile și responsabilitățile cetățenești. Acest fapt este însoțit de lipsa unei instruiți practice privind tipul de strategii și mecanisme ale sălii de clasă pe care profesorul le poate utiliza pentru a încuraja participarea elevilor în procesul de învățare.

Cum pot fi încurajați profesorii să adopte o viziune mai amplă asupra scopului educației pentru a include pregătirea tinerilor pentru viața de adult și pentru succes academic?

Cum pot profesorii să se familiarizeze cu tipul de strategii și mecanisme ale sălii de clasă, care pot fi utilizate pentru a permite elevilor să participe în propriul proces de învățare?

3. STRATEGII ȘI MECANISME PENTRU GUVERNANȚA DEMOCRATICĂ A ȘCOLII

În această parte a ghidului sunt analizate tipurile de strategii și mecanisme practice care pot fi implementate de către școală pentru a crea o formă mai democratică de guvernare a școlii. Acestea sunt grupate în nouă domenii de participare:

- Consiliul de administrație
- Consiliul profesoral
- Consiliul reprezentativ al părinților
- Consiliul elevilor
- Planul cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal
- Proiectarea, predarea, învățarea și evaluarea la clasă
- Inițiative la nivel de școală
- Activitățile extrașcolare
- Cooperarea cu partenerii școlii

Acestea reprezintă principalele domenii de responsabilitate și decizionale atât în educația formală cât și în cea nonformală din Republica Moldova, care pot fi considerate drept domenii de participare. Ele reprezintă aspecte ale vieții școlare care oferă cele mai relevante oportunități pentru consolidarea participării părților interesate, contribuind astfel la dezvoltarea unei abordări mai democratice a guvernării școlii.

Școlile interesate în dezvoltarea acestui tip de abordare a guvernării pot să analizeze, pe rând, fiecare dintre aceste domenii, inclusiv nivelul curent de participare a părților interesate și metodele în care participarea poate fi extinsă în viitor. Pentru fiecare domeniu de responsabilitate și decizional, ele trebuie să răspundă la următoarele întrebări:

- Cine și cum ia deciziile?
- Cine este afectat de aceste decizii?
- Cum pot persoanele afectate să influențeze deciziile adoptate?

Schimbarea modului de guvernare a școlilor reprezintă un proces de lungă durată. Școlile sunt invitate să acționeze în ritmul propriu și să își stabilească propriile priorități. Unele dintre ele, de exemplu, pot să înceapă prin formarea unui Consiliu al elevilor mai reprezentativ. Pentru altele, prima prioritate poate fi înființarea unui Consiliu reprezentativ al părinților mai activ sau o abordare mai participativă a activităților extrașcolare. Cu toate acestea, obiectivul este același, indiferent cu ce vor începe sau care va fi prioritatea școlii.

Câteva exemple

Mai jos este prezentată o colecție de strategii și mecanisme practice care pot fi utilizate în sprijinul dezvoltării unei participări mai vaste a părților interesate în viața școlară, cu un accent deosebit

asupra rolului elevilor și al familiilor. Ea este împărțită în mai multe categorii, fiecare dintre ele reprezentând unul dintre cele nouă domenii de participare descrise mai sus.

Extrase din practica școlilor europene, aceste exemple au fost selectate pentru a reflecta sistemele și formele de guvernare din școli așa cum sunt descrise în contextul educațional al Republicii Moldova. Ele nu necesită o nouă legislație sau schimbarea procedurilor actuale din școli. În schimb, este necesară o modificare a percepției. Acest lucru înseamnă că guvernarea nu trebuie privită doar ca un mijloc pentru un bun management și o administrare eficientă, ci și ca o oportunitate pentru participare democratică. Participarea democratică este atât ca un drept al părților interesate cât și ca un proces de învățare, în special pentru elevi. Asumarea responsabilității pentru aspectele legate de viața școlară ajută elevii să dobândească competențe importante care însoțesc apartenența la o societate democratică. Astfel, ea completează oportunitățile de învățare în baza competențelor din curricula, în special în cadrul disciplinelor școlare Educație pentru societate și Dezvoltare personală.

Lista de exemple inclusă aici nu este obligatorie pentru școli. Această listă nu este nici exhaustivă: există multe alte strategii și mecanisme disponibile. De asemenea, este posibil ca mai multe școli să elaboreze propriile strategii și mecanisme. În final, nu contează numărul inițiativelor, ci calitatea și profunzimea lor.

Instruire și dezvoltare profesională

Exemplele variază din punct de vedere al aptitudinilor și resurselor necesare pentru implementarea lor în practică. Pe când anumite exemple sunt ușor de implementat, altele nu trebuie încercate fără instruire. Instruirea este deosebit de importantă atunci când părțile interesate au foarte puțină experiență în conceptele și practicile educației pentru cetățenie democratică.

1. Consiliul de administrație

Consiliul de Administrație este alcătuit din directorul școlii, un director adjunct, un reprezentant delegat de administrația publică locală, trei reprezentanți ai părinților, doi reprezentanți ai cadrelor didactice și un reprezentant al elevilor. El este responsabil pentru managementul școlii în baza cadrului legal național și local. El este responsabil, printre altele, pentru aprobarea și aplicarea politicilor și pentru definirea principalelor priorități de dezvoltare ale școlii.

În calitate de organ de conducere al instituției de învățământ cu rol de decizie în domeniul administrativ, Consiliul de Administrație joacă un rol central în dezvoltarea unei guvernări democratice a școlii. În primul rând, prin identificarea și promovarea guvernării democratice drept un domeniu de dezvoltare a școlii. În al doilea rând, prin furnizarea unei platforme pentru părțile interesate prin care acestea să își poată exprima opiniile cu privire la problemele care le privesc.

Pentru exprimarea opiniilor, este important ca diverșii delegați din Consiliul de Administrație să poată exprima toate punctele de vedere și experiențele celor pe care îi reprezintă, nu doar câteva dintre acestea – indiferent dacă este vorba despre profesori, elevi sau părinți și îngrijitori, etc. Astfel,

sporirea participării părților interesate în procesul decizional reprezintă o sarcină importantă a Consiliului de Administrație.

Acțiunile concrete care pot fi luate de Consiliul de administrație includ:

- identificarea și promovarea guvernantei democratice a școlilor drept un domeniu de dezvoltare prin elaborarea unei scurte declarații de politică care subliniază intențiile și planurile școlii pe termen lung în acest sens, și publicarea acestora pe site-ul web al școlii și pe platformele de comunicare socială (de ex. pagina de Facebook a școlii);
- identificarea unui aspect al guvernantei democratice a școlii drept o prioritate dezvoltare pentru anul de studii, de exemplu, Consiliul elevilor, predarea și învățarea în sala de clasă, etc.;
- aprobarea elaborării unei carte a școlii, un document vizual care subliniază politica privind guvernanta democratică a școlii, subliniind modul în care diversele grupuri de părți interesate își pot exprima opiniile în școală, bazat pe un set de drepturi și responsabilități;²²
- asigurarea că există oportunități formale în cadrul ședințelor pentru reprezentantul Consiliului elevilor să prezinte opiniile elevilor;
- asigurarea că există oportunități formale în cadrul ședințelor pentru reprezentantul Consiliului reprezentativ al părinților să prezinte opiniile părinților;
- încurajarea reprezentanților Consiliului elevilor și Consiliul reprezentativ al părinților să propună subiecte pe ordinea de zi a ședințelor;
- aprobarea unei tematici pentru o campanie școlară, în baza unei probleme selectate de elevi și / sau părinți și îngrijitori pentru activități și evenimente speciale într-un interval de timp stabilit, ca de exemplu privind comportamentul agresiv, schimbările climatice, alimentația sănătoasă, etc.

22 Comparați Carta pentru Școlile care respectă drepturile https://www.unicef.org.uk/rights-respecting-schools/wp-content/uploads/sites/4/2018/08/A-complete-guide-to-creating-charters_1.1.pdf

Gândiți-vă la Consiliul de administrație din instituție:

Cât de importantă este participarea elevilor și a părinților pentru Consiliul de administrație?

Care sunt oportunitățile pentru ca opiniile elevilor și ale familiilor să ajungă în atenția Consiliului de Administrație?

Cât de reprezentativi sunt membrii din Consiliul elevilor și Consiliul reprezentativ al părinților pentru elevii și părinții/ îngrijitorii pe care îi reprezintă?

Membrii Consiliului elevilor sau ai Consiliului reprezentativ al părinților propun întrebări/ probleme pentru ordinea de zi a ședințelor?

Ce alte acțiuni poate întreprinde Consiliul de Administrație pentru a spori implicarea elevilor și a familiilor lor în școală?

2. Consiliul profesoral

Consiliul profesoral implică toți profesorii din școală și este prezidat de directorul școlii. Acesta supraveghează și ia decizii asupra tuturor aspectelor practice legate de procesul educațional. Astfel, Consiliul Profesoral joacă un rol important în dezvoltarea guvernantei democratice a școlilor. În primul rând, prin promovarea unei mai mari implicări a părților interesate în proiectarea predării și evaluarea lecțiilor, de ex. calitatea învățării în sala de clasă, activitățile extracurriculare și extrașcolare. În al doilea rând, prin promovarea unei platforme prin care elevii și familiile lor își pot exprima propriile opinii legate de procesul de învățare.

Acțiunile concrete care pot fi luate de Consiliul profesoral includ:

- identificarea unui aspect al vieții școlare drept o prioritate de dezvoltare pentru o guvernanță democratică a școlii și recomandarea acestuia pentru a fi aprobat de Consiliul de Administrație, de exemplu, constituirea unui Consiliu al elevilor mai activ și mai reprezentativ, o mai mare implicare a elevilor în organizarea și implementarea activităților interdisciplinare, dezvoltarea unei abordări mai participative a predării și învățării în sala de clasă, etc.
- consultarea elevilor și a familiilor lor pe probleme legate de învățare, de ex. factorii care afectează prezența la ore, facilități pentru temele pentru acasă, necesitățile copiilor cu dizabilități, achiziția de manuale, etc.; prin contactarea directă a Consiliului Elevilor și / sau a Consiliului reprezentativ al părinților, sau prin chestionare sau sondaje, pe hârtie sau online;

- invitarea elevilor și a familiilor lor să propună teme de discuție pentru Consiliul Profesorat, printr-o invitație generală (scrisoare, e-mail, site-ul web al școlii, pagina de Facebook), sau formal prin Consiliul Elevilor și / sau Consiliul Profesorat – acestea pot include aspecte precum metode disciplinare, strângerea de fonduri pentru activități școlare, etc.;
- comunicarea frecventă cu alte părți interesate pentru a le informa cu privire la activitățile din școală, inclusiv cu părinții și îngrijitorii care sunt dificil de contactat, de ex. cu informații legate de noile politici, manuale, programarea testelor, organizarea cantinei, etc., inclusiv prin poștă, site-ul web al școlii, platforme de comunicare socială, discuții la poarta școlii și, dacă este necesar, vizite la domiciliu, etc.²³

Gândiți-vă la Consiliul profesoral din școală:

Cât de importantă este participarea elevilor și a părinților pentru Consiliul Profesorat?

Cât de frecvent Consiliul Profesorat se consultă cu elevii sau cu familiile lor?

Cum comunică Consiliul Profesorat deciziile sale altor părți interesate?

Ce alte acțiuni poate întreprinde Consiliul Profesorat pentru a spori implicarea elevilor și a părinților în școală?

3. Consiliul reprezentativ al părinților

Consiliul reprezentativ al părinților este înființat pentru a reprezenta opiniile și viziunile părinților și ale îngrijitorilor la nivelul școlii. El joacă un rol important în conexiunea dintre casă și școală. Consiliul reprezentativ al părinților asigură o platformă prin care părinții și îngrijitorii își pot exprima opiniile cu privire la probleme care îi afectează pe ei și pe copiii lor, și care îi ajută să se implice mai mult în educația copiilor lor. De asemenea, el poate reprezenta o sursă de competențe utile care altfel nu ar fi disponibile în școală, de exemplu, aptitudini digitale, în construcție, media sau juridice, etc.

Cu toate acestea, mulți părinți și reprezentanții legali ai copiilor ezită să se alăture Consiliului reprezentativ al părinților. Ei au multe alte obligații, le lipsește încrederea sau au experiențe neplăcute legate de școală. În același timp, copiii lor sunt la fel de importanți ca alții, și astfel au dreptul să își exprime opiniile. De asemenea, prin neparticipare, potențiala contribuție pe care o pot aduce vieții școlare este pierdută.

²³ <https://attendancemattersmagonline.co.uk/engaging-harder-to-reach-parents/>

Într-un mod similar, limitarea activității Consiliului reprezentativ al părinților la activități precum luarea unei decizii în cazuri disciplinare individuale poate avea efectul de marginalizare a opiniilor familiilor, care deja sunt dificil de contactat, și de pierdere a valorii pe care acestea o pot aduce școlii prin participarea lor. Părinții și reprezentanții legali ai elevilor aduc o nouă perspectivă în școală, una care poate îmbunătăți procesul de elaborare a politicilor și a mediului, inclusiv fizic, la nivelul școlii.

Astfel, un Consiliul reprezentativ al părinților care este condus mai democratic este unul care:

- implică o mare varietate de părinți care provin din diverse medii;
- reprezintă opiniile tuturor părinților, nu doar ale câtorva;
- este selectat în baza unui proces deschis și transparent;
- are o competență clară;
- are susținere profesională;
- nu se implică în probleme legate de cercetarea cazurilor personale ale elevilor sau personalului;
- este auzit de administrația școlii.

Acțiunile concrete care pot fi întreprinse de o școală pentru înființarea unui astfel de Consiliul reprezentativ al părinților includ:

- introducerea unui proces de selecție democratic, în cadrul căruia candidații se prezintă la prima întâlnire a clasei pe care urmează să o reprezinte și sunt aleși prin vot de alți părinți / reprezentanți legali;
- stabilirea unei competențe clare care evidențiază scopul Consiliului reprezentativ al părinților și diversele moduri prin care acesta poate contribui la viața școlară;
- elaborarea unei liste de principii care guvernează activitățile Consiliului reprezentativ al părinților, exprimată prin prisma drepturilor și responsabilităților, de exemplu, dreptul de a stabili propria agendă și de a aborda orice problemă care afectează părinții și reprezentanții legali și / sau copiii/ elevii acestora; responsabilitatea de a reprezenta în mod just opiniile părinților în ansamblu, fără a favoriza anumite persoane sau grupuri;
- depunerea de eforturi speciale pentru recrutarea unui spectru larg de părinți, de exemplu, prin promovarea activității Consiliului reprezentativ al părinților la o scară cât mai largă, în școli, în afara școlilor și online; informarea noilor părinți sau îngrijitori atunci când copilul acestora începe școala; abordarea personală a familiilor care sunt dificil de contactat, etc.;
- programarea unor ședințe pentru părinți, de exemplu, de întâmpinare la începutul anului; diversificarea orelor și locurilor ședințelor; sprijin în organizarea transportului etc.;
- oferirea de asistență profesională, respectiv un reprezentant de încredere din partea personalului sau o altă persoană cu calificare similară din afara școlii, de exemplu din ONG

sau centru de tineret, care introduce noi membri în Consiliul reprezentativ al părinților, acționează în calitate de consultant al acestora și reprezintă o sursă de sprijin emoțional;

- solicitarea Consiliului să elaboreze o listă a părinților care doresc să își ofere voluntar competențele în beneficiul școlii, de exemplu, aptitudini digitale, construcții, social media sau juridice etc;
- stabilirea unei bune comunicări bidirecționale între Consiliul și părinții și reprezentanții legali ai elevilor în ansamblul lor, pentru consultări asupra problemelor, comunicarea noutăților și solicitarea de ajutor, de exemplu, pagină specială pe site-ul școlii, platforme de comunicare socială, e-mail, avizierul școlii, discuții informale la poarta școlii sau evenimente sociale etc.;
- cooperarea cu alte organisme decizionale ale școlii, de exemplu, Consiliul de Administrație, Consiliul profesoral, Consiliul elevilor.

Gândiți-vă la Consiliul reprezentativ al părinților din școală:

Cum sunt selectați membrii Consiliului reprezentativ al părinților? Cât de democratic vi se pare acest proces?

Cum își privește Consiliul reprezentativ al părinților responsabilitățile? Care este accepțiunea sa privind contribuția la viața școlară?

Care sunt drepturile Consiliului reprezentativ al părinților? Care sunt responsabilitățile sale?

Cât de reprezentativ este Consiliul reprezentativ al părinților pentru toți părinții și îngrijitorii?

Ce tip de asistență poate solicita Consiliul reprezentativ al părinților?

Când și unde au loc ședințele Consiliului reprezentativ al părinților? Cât de convenabile sunt aceste date și locații pentru toți părinții și îngrijitorii?

Cum comunică Consiliul reprezentativ al părinților cu toți părinții și îngrijitorii?

Care sunt aptitudinile sau cunoștințele speciale ale membrilor Consiliului reprezentativ al părinților care pot fi utilizate în beneficiul școlii?

Cât de strânsă este cooperarea dintre Consiliul reprezentativ al părinților și alte organisme ale școlii, de exemplu, Consiliul de Administrație, Consiliul profesoral, Consiliul Elevilor?

Ce alte acțiuni poate întreprinde școala dvs. pentru a spori implicarea elevilor și a părinților prin

intermediul Consiliului reprezentativ al părinților?

4. Consiliul elevilor

Scopul Consiliului Elevilor este reprezentarea intereselor tuturor elevilor și asigurarea unor modalități prin care aceștia își pot exprima opiniile asupra tuturor problemelor care au efecte asupra lor. De asemenea, Consiliul Elevilor reprezintă o importantă sursă de învățare. Prin participarea la activitățile Consiliului Elevilor, elevii pot învăța în mod direct ce înseamnă democrația reprezentativă, care sunt beneficiile și neajunsurile sale.

Astfel, Consiliul Elevilor este esențial pentru conceptul de guvernare democratică a școlilor. Cu toate acestea, pentru implementarea practică a acestui concept, Consiliul Elevilor trebuie să își stabilească propria agendă și să își implementeze propriile decizii. El trebuie să contureze un tip de procese democratice care se aplică societății în general. Astfel, nu este suficient să se considere Consiliul Elevilor ca un simplu organizator de evenimente culturale, deși acestea sunt importante în sine. În plus, Consiliul Elevilor acționează ca o platformă prin care opinia elevilor poate fi exprimată la nivelul școlii.

Consiliul Elevilor nu trebuie privit ca un organism pentru raportarea absențelor altor elevi sau pentru informarea profesorilor cu privire la conduita necorespunzătoare a acestora. Acest lucru contribuie doar la izolarea membrilor Consiliului Elevilor de elevii pe care îi reprezintă. Consiliul Elevilor are dreptul să analizeze conduita în școală și să propună măsuri pentru îmbunătățirea acesteia, însă nu are dreptul să corecteze conduita – acesta este exclusiv rolul personalului specializat și al administrației școlii.

Cu toate acestea, nu ne putem aștepta ca membrii Consiliului Elevilor să asigure o activitate fără asistență din partea personalului. Aceștia au multe lucruri de învățat și, la toate etapele procesului, este necesară o asistență din partea adulților, de la organizarea alegerilor până la facilitarea cooperării cu alte organisme decizionale ale școlii.

Acțiunile concrete care pot fi luate de o școală pentru înființarea unui astfel de Consiliu al Elevilor includ:

- introducerea unui proces de selecție democratic, în cadrul căruia candidații pentru Consiliul Elevilor se prezintă pentru candidatură la prima întâlnire a clasei pe care urmează să o reprezinte și sunt aleși prin vot formal de către colegii lor;
- depunerea de eforturi pentru recrutarea unui spectru larg de elevi, de exemplu, prin promovarea activității Consiliului Elevilor la o scară cât mai largă în școli, în afara școlilor și online; informarea noilor elevi cu privire la Consiliul Elevilor atunci când aceștia încep școala; abordarea directă a elevilor care în caz contrar nu ar candida pentru alegeri;

- stabilirea unei competențe clare care evidențiază scopul Consiliului Elevilor și diversele moduri prin care acesta poate contribui la viața școlară;
- elaborarea unei liste de principii care guvernează activitățile Consiliului Elevilor, exprimată prin prisma drepturilor și responsabilităților, de ex., dreptul de a stabili propria agendă și de a discuta orice problemă care afectează elevii; responsabilitatea de a reprezenta opiniile elevilor în ansamblu, nu doar ale câtorva elevi etc.;
- separarea responsabilităților prin desemnarea unor roluri specifice, ca de exemplu președinte, vice-președinte și secretar, și a unor comitete pentru abordarea unor probleme specifice, de ex. comunicarea nonviolentă, protecția mediului sau antidiscriminarea etc.;
- planificarea unor ședințe periodice și introducerea acestora în calendarul școlar;
- stabilirea unei bune comunicări bidirecționale între Consiliul elevilor și toți elevii - pentru consultări asupra problemelor, comunicarea noutăților și solicitarea unor servicii, de ex. pagină specială pe site-ul al școlii, platforme de comunicare socială, e-mail, avizierul școlii, discuții informale în școli, chestionare și sondaje, cutii de sugestii, etc.;
- cooperarea cu alte organisme decizionale ale școlii, de ex. Consiliul de administrație, Consiliul profesoral, Consiliul reprezentativ al părinților.
- furnizarea de asistență profesională, respectiv un membru de încredere al personalului sau o altă persoană cu calificare similară din afara școlii, de exemplu, din partea unui ONG sau Centru de tineret, care poate facilita procesul de incluziune a noilor membri, să acționeze în calitate de consultant al acestora și să reprezinte o sursă de sprijin emoțional.

Învățământ primar

Consiliul elevilor de la treapta gimnazială și liceală este mai eficient dacă se poate baza pe experiența elevilor de la etapele de școlaritate anterioare.

Pentru elevii claselor primare, „ora discuției în cerc” poate reprezenta o bună introducere în guvernanta democratică a școlii. La această oră toți elevii clasei sunt așezați în cerc, împreună cu învățătorul lor. Aceasta este o ocazie pentru ca elevii să discute despre problemele curente ale clasei, de exemplu, prea multă gălăgie în timpul lecțiilor, un grup de elevi care nu se simt acceptați și respectați, dificultăți de învățare etc. Este important de menționat faptul că discuția în sine se bazează pe respectarea demnității umane și pe acceptarea diverselor puncte de vedere, fără a moraliza și presa elevii să accepte anumite opinii. Elevii, care doresc, vorbesc pe rând și fiecare are ocazia de a sugera soluții pentru problemele abordate. În general, această sesiune durează aproximativ 20-30 de minute și se desfășoară o dată pe săptămână.²⁴

24 Pentru mai multe informații privind organizarea „orei de cerc”, a se vedea:
<https://www.theschoolrun.com/what-is-circle-time>
<https://www.circle-time.co.uk/our-approach/quality-circle-time/>

Gândiți-vă la Consiliul elevilor din școală:

Cum sunt selectați membrii Consiliului elevilor? Cât de democratic vi se pare procesul de selecție?

Cum își privește Consiliul elevilor responsabilitățile? Care este percepția sa privind contribuția la viața școlară?

Care sunt drepturile Consiliului Elevilor? Care sunt responsabilitățile sale?

Cât de reprezentativ este Consiliul Elevilor pentru toți elevii?

Care sunt responsabilii din cadrul Consiliului Elevilor? Există subcomitete?

Ce tip de asistență poate solicita Consiliul Elevilor din partea adulților?

Cum comunică Consiliul Elevilor cu toți elevii? Ce metode utilizează?

Cât de strânsă este cooperarea dintre Consiliul Elevilor și alte organisme ale școlii, de ex. Consiliul de Administrație, Consiliul Profesoral, Consiliul reprezentativ al părinților?

Ce alte acțiuni poate întreprinde școala pentru a spori implicarea elevilor și a părinților prin intermediul Consiliului elevilor?

5. Planul cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal

Deși competențele specifice ale curricula disciplinare sunt stabilite de autoritățile naționale și nu pot fi modificate, profesorii beneficiază de un nivel de autonomie privind procesul de formare a acestora în sala de clasă. Această libertate asigură, de asemenea, o ocazie bună pentru participarea elevilor și părinților. În primul rând, la nivelul unei instituții, acesta reprezintă un proces de organizare a disciplinelor școlare din planul cadru în vederea realizării finalităților educaționale stabilite de lege. În al doilea rând, disciplinele din planul-cadru pot fi utilizate pentru a sprijini participarea elevilor în procesul educațional la toate orele. În al treilea rând, elevii și părinții își pot asuma responsabilitatea pentru prezentarea propriei opinii referitor la toate aspectele și la finalitățile din plan.

Măsurile efective care pot fi luate includ:

- utilizarea unei discipline din planul-cadru pentru a încuraja elevii să analizeze în mod critic conceptul și oportunitățile de participare în cadrul școlii, de ex. Educație pentru societate, cercetarea Școlii ca o comunitate democratică (clasa a 7-a) poate fi utilizată pentru a încuraja elevii să analizeze funcționarea școlii lor ca o comunitate democratică, inclusiv maniera în care opiniile lor sunt ascultate și măsura în care ei consideră că pot contribui la procesul decizional al școlii; analiza diverselor tipuri de dezbateri în cadrul Competiției de

dezbateri (clasa a 10-a) poate fi utilizată pentru a încuraja elevii să analizeze discuțiile purtate în Consiliul Elevilor și în alte organisme decizionale ale școlii;

- utilizarea unei materii din planul-cadru pentru încurajarea participării generale a elevilor în școală, de ex. la arta plastică, prin conceperea unei sigle sau a unui poster pentru Consiliul Elevilor, sau materiale vizuale pentru o campanie școlară, ca de exemplu despre bullying; la orele de informatică - elaborarea unui chestionar sau sondaj pentru consultarea opiniei elevilor și a tuturor angajaților școlii despre starea de bine la nivelul întregii școli etc.;
- solicitarea elevilor să analizeze și să prezinte în fața colegilor un aspect al unei discipline școlare, de ex. o lecție despre munți la Geografie sau despre magnetism la Științe etc.;
- instruirea elevilor în asumarea rolului de educator de la egal la egal²⁵ prin care pot contribui la predarea subiectelor către alți elevi, în general mai tineri, de ex. citire, înmulțire și împărțire pentru matematică sau dezvoltarea vocabularului la limba engleză;²⁶
- sprijinirea elevilor în organizarea evenimentelor speciale destinate susținerii unui aspect al unei discipline școlare, de ex. o competiție de silabisire pentru limba și literatura română/ rusă, un concurs de matematică sau o zi a Științelor.

Gândiți-vă la planul - cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal:

Este solicitată opinia elevilor, părinților și profesorilor despre selectarea modelului individual de plan de învățământ?

Școala face demersuri pentru diversificarea/ individualizarea ofertei educaționale prin intermediul planului de învățământ?

Dispune școala de un mecanism funcțional/ durabil de consultare a tuturor părților interesate în conceptualizarea și implementarea unui plan de învățământ individual?

Cum este utilizat planul - cadru pentru încurajarea participării elevilor și părinților?

Elevii sunt încurajați să aibă un rol activ în alegerea orelor opționale prevăzute de planul - cadru?

Ce alte măsuri legate de planul cadru pot încuraja cu adevărat participarea elevilor în viața școlară?

6. Proiectarea, predarea, învățarea și evaluarea la clasă

²⁵ https://www.unfpa.org/sites/default/files/jahia-publications/documents/publications/2006/ypeer_tot.pdf

²⁶ Pentru un exemplu din Științe, a se vedea <https://www.e-bug.eu/peereducation/>

Există numeroase oportunități pentru elevi pentru a participa în predarea și învățarea în sala de clasă,²⁷ fără a uita, desigur, că profesorul este cel care coordonează procesul și nu elevii.

Măsurile efective care pot fi luate în sala de clasă includ:

- încurajarea elevilor să negocieze și să aprobe regulile clasei;
- solicitarea elevilor să ofere feedback privind experiența lor de învățare, de ex. ce consideră ei că au învățat, ritmul de învățare, ce ar dori să repete, ce le influențează procesul de învățare, ce le place etc.;
- solicitarea elevilor să colaboreze în procesul de învățare în perechi, în grupuri mici sau la nivel de clasă, de ex. elaborarea în comun a unor produse, participarea într-o piesă de teatru, în jocuri didactice etc.;²⁸
- solicitarea elevilor să adreseze întrebări, de exemplu, în procesul de cercetare a unei probleme/ teme etc.;
- acordarea ocaziei ca elevii să își exprime punctul de vedere privind subiectele lecției, de ex. privind specificul personajelor de la Istorie, calitatea picturilor în Artă, avantajele și dezavantajele diverselor forme de guvernare la Educație pentru societate etc.;
- acordarea ocaziei ca elevii să discute despre aspectele care sunt actuale pentru ei, de ex. migrație, consumul de substanțe, traficul de persoane, schimbările climatice etc.;²⁹
- învățarea elevilor să elaboreze și să folosească criterii pentru analiza lucrărilor, evoluției proprii, respectiv autoevaluare;³⁰
- învățarea elevilor să elaboreze și să folosească criterii pentru a contribui la analiza lucrărilor și evoluției colegilor de clasă, respectiv evaluare reciprocă;³¹
- atribuirea și asumarea responsabilităților în clasă, de exemplu, pregătirea echipamentelor; evaluarea necesității de echipamente/ resurse necesare la ore; colectarea și documentarea materialelor; reciclare; asigurarea curățeniei sălii de clasă; stingerea luminilor la finalul cursului; asumarea diverselor roluri în timpul lucrului în grup mic/ mare, ca de exemplu facilitator de grup, secretar, manager resurse, prezentator etc.³²

27 <https://www.unicef.org.uk/rights-respecting-schools/wp-content/uploads/sites/4/2015/06/Rights-Respecting-Classroom-Features.pdf>

28 <https://learningpowerkids.com/collaborative-learning/>

29 <https://rm.coe.int/16806948b6>

30 <https://education.gov.scot/improvement/practice-exemplars/dylan-wiliam-self-and-peer-assessment>

31 *ibid.*

32 <https://www.facinghistory.org/resource-library/teaching-strategies/assigning-roles-group-work>

Aceste responsabilități nu trebuie percepute și atribuite drept pedeapsă. Acest lucru ar însemna că elevii vor evita responsabilitatea socială, în loc să o valorifice și să o aprecieze. Cea mai bună metodă de repartizare a acestora este elaborarea unui plan de acțiuni cu responsabilități în care fiecare membru al clasei va spune cum poate contribui cel mai bine prin participarea sa sau pur și simplu prin solicitarea de voluntari. În orice caz, procesul de alocare a responsabilităților trebuie să fie just, respectuos, incluziv și trebuie să fie perceput de elevi ca atare. De asemenea, este important să se găsească un echilibru între dreptul și responsabilitatea de participare care sunt inseparabile într-o societate democratică.

Gândiți-vă la proiectarea - predarea - învățarea- evaluarea în sala de clasă

Elevii contribuie la negocierea și aprobarea regulilor clasei?

Li se solicită vreodată elevilor feedback privind experiențele proprii de învățare din clasă?

Care sunt oportunitățile de colaborare, de exemplu, în perechi sau în grupuri mici?

Ce oportunități au elevii pentru exprimarea opiniilor proprii în discutarea problemelor care îi afectează?

Care sunt responsabilitățile speciale atribuite elevilor din clasă?

Cum sunt atribuite aceste responsabilități?

Aceste responsabilități sunt atribuite ca pedeapsă?

Ce alte acțiuni poate întreprinde școala pentru a spori implicarea elevilor în sala de clasă?

7. Inițiative la nivel de școală

Viața de zi cu zi din școală, în afara sălii de clasă, prezintă multe oportunități pentru participarea părților interesate. Există multe inițiative de îmbunătățire la nivel de școală la care elevii și părinții pot aduce o contribuție pozitivă, în plus față de activitatea Consiliului Elevilor și Consiliul reprezentativ al părinților.

Acțiunile concrete care pot fi luate de elevi la nivel de școală includ:

- promovarea bunăstării elevilor, de exemplu, prin asumarea rolului de mediatori pentru soluționarea problemelor de conflict și agresiune³³; prieteni pentru întâmpinarea și

³³ <https://www.peermediationnetwork.org.uk/resources>

protejarea noilor colegi³⁴; mentori pentru elevii mai tineri sau mai vulnerabili; ajutor în cantină în pauza de prânz; avocatul pentru drepturile omului/ copilului în școală etc.;

- colaborare pentru îmbunătățirea mediului școlar, de exemplu, voluntariat în calitate de supraveghetori verzi pentru activitățile de reciclare în școală; contribuție la curățarea terenurilor școlii; înființarea unui club ecologic etc.;³⁵
- sprijinirea publicării revistei sau buletinului școlii; contribuirea la site-ul web sau pagina de Facebook a școlii; asumarea rolului de ambasador pentru reprezentarea școlii în evenimente oficiale etc.;
- implicarea în derularea unei campanii la nivel de școală, de ex. privind egalitatea sexelor, nediscriminare, reciclare etc. prin postere, evenimente și activități, site-ul web al școlii, platforme de comunicare socială etc.

În plus față de responsabilitățile pe care elevii le pot prelua la nivel de școală, există inițiative care pot fi întreprinse de administrația școlii pentru a crea o cultură generală în sprijinul participării democratice. De exemplu, crearea unei atmosfere generale în școală care este deschisă pentru ideile, inițiativele tuturor părților interesate, care încurajează sentimentul de apartenență, siguranță, incluziune și de participare.

Acțiunile concrete care pot fi luate de școală în acest sens includ:

- elaborarea și implementarea printr-un proces participativ, implicând elevii și părinții/îngrijitorii, a diferitor politici și proceduri școlare, de exemplu, Politica de protecție a copilului, Politica antidiscriminare, Procedura de consultare a opiniei elevilor etc.
- crearea de oportunități pentru personal și elevi pentru a se întruni în afara sălii de clasă, de ex. prin cantine comune sau activități recreative;
- organizarea de evenimente comune pentru personal, elevi și părinți și îngrijitori, de ex. sport, competiții, sărbători, seri festive, etc.;
- asigurarea că mesajele de pe panouri și notificări sunt binevoitoare și politicoase, de ex. în loc de „Este interzis accesul cu genți în bibliotecă”, spuneți „Vă rugăm să lăsați gențile aici”;
- crearea unui mediu fizic prietenos, de exemplu, consultarea opiniei elevilor despre mediul fizic, culoarea pereților, o intrare ușor de găsit; o sală confortabilă de așteptare / recepție; expunerea, cu acordul elevilor și părinților, de fotografii despre activitățile școlii și lucrările elevilor pe pereți etc.;

34 https://buddysystem.eu/docs/The_buddy_programs_practices_in_Europe.pdf

35 <https://www.eco-schools.org.uk/>

- amenajări în beneficiul elevilor, de ex. un ceas pe care elevii pot vedea cât a mai rămas din ora de curs; temele pentru acasă nu sunt date într-o singură zi, ci sunt distribuite pe întreaga săptămână; orele de deschidere și închidere a școlii coordonate cu transportul public; rampe pentru scaune cu roțile, grupuri sanitare amenajate etc.;
- alocarea mai multor libertăți pentru elevi pe măsură ce capacitățile acestora evoluează, de ex. *acces la computere, diverse facilități de recreere etc.*

Alte părți interesate pot juca un rol chiar și în aceste inițiative ale școlii. Elevilor și familiilor lor li se poate solicita părerea privind modul în care școala poate fi mai prietenoasă, ce amenajări pot fi făcute în beneficiul elevilor, cum se poate dezvolta un sentiment mai sporit al comunității, siguranței, incluziunii, valorizării demnității umane etc.

Gândiți-vă la inițiativele la nivelul întregii școli

Care este contribuția elevilor și părinților în elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor școlare care contribuie la starea de bine a tuturor părților interesate?

Care este rolul jucat de elevi în inițiativele de îmbunătățire la nivel de școală?

Cât de primitoare pare școala pentru părinți și îngrijitori și alți vizitatori?

Cât de benefice pentru elevi sunt amenajările și procedurile din școala dvs.?

Ce eforturi depune școala pentru a genera un sentiment de apartenență și siguranță în rândul părților interesate?

În ce măsură școala ia în calcul opiniile elevilor, părinților și îngrijitorilor în stabilirea priorităților de îmbunătățire a școlii?

Ce alte acțiuni poate întreprinde școala pentru a spori implicarea elevilor și a părinților prin intermediul inițiativelor de îmbunătățire la nivel de școală?

8. Activități extrașcolare

Încurajarea elevilor să se implice în organizarea activităților extrașcolare reprezintă o metodă bună de dezvoltare a sentimentului de responsabilitate comunitară și a competențelor aferente apartenenței la o societate democratică. Acest lucru presupune ascultarea opiniilor elevilor privind alegerea și implementarea activităților, precum și analiza obiectivelor și rezultatelor acestora.

Elevii pot învăța despre cetățenia activă nu doar urmând instrucțiunile profesorului, ci pe propria răspundere prin desfășurarea unor activități, de exemplu, de plantare a copacilor în ajunul Zilei Planetei Pământ. În așa mod tinerii pot înțelege ce înseamnă să ia decizii pe cont propriu și să implementeze deciziile proprii. De asemenea, ei pot să își asume organizarea de evenimente speciale precum festivaluri, concerte și competiții sportive: cu cât elevii sunt mai implicați în planificarea, implementarea și evaluarea acestor evenimente, cu atât mai multe lucruri pot învăța.

Acest lucru nu înseamnă că elevii trebuie să organizeze activități extrașcolare pe cont propriu, fără îndrumarea adulților. Întotdeauna este necesar un oarecare sprijin din partea adulților – atât pentru a încuraja elevii, prin acordarea încrederii în aptitudinile lor, cât și pentru a-i ajuta să depășească problemele practice pe care nu le pot rezolva singuri.

În plus, este cunoscut faptul că învățarea experiențială reprezintă singura metodă eficientă prin care elevii pot analiza propriile experiențe. Acest lucru presupune ca elevii să reflecteze critic asupra proceselor în care au fost implicați, de exemplu, prin întrebări precum: Care au fost activitățile de succes? Care au fost activitățile cu rezultate mai puțin bune? Care sunt activitățile pe care le voi desfășura altfel data viitoare?³⁶

Implicarea elevilor în activitățile extrașcolare se poate devedi mai eficientă atunci când elevii:

- iau parte la alegerea, planificarea, implementarea și evaluarea activității;
- beneficiază de sprijinul unui adult;
- au ocazia să reflecteze asupra a ceea ce au învățat din acest proces.

Întrucât există posibilitatea de a oferi astfel de experiențe valoroase de învățare, este important ca oportunitatea inclusă în organizarea activităților extrașcolare să fie acordată cât mai multor elevi. Acest lucru nu este întotdeauna posibil atunci când activitățile extrașcolare sunt considerate ca o responsabilitate exclusivă a Consiliului Elevilor. O abordare mai eficientă este reprezentată de înființarea mai multor echipe de acțiune socială. Acestea reprezintă grupuri de elevi voluntari care doresc să producă o schimbare în școala sau comunitatea lor și care sunt atrași de posibilitatea de a putea face acest lucru prin resursele proprii. Aceste echipe pot fi create în funcție de tipul de activități sau în funcție de anul școlar în care se află. În orice caz, ele trebuie să respecte principiile esențiale de învățare prin experiență.³⁷

Măsurile efective care pot fi luate includ:

- campanii de sensibilizare cu privire la o problemă din școală sau din comunitate, de exemplu, bullying, hărțuire cibernetică, violență, discriminare, sănătate mentală, siguranța în trafic etc.;
- acțiuni în comunitate pentru ajutorarea unor persoane din afara școlii, de exemplu, orfeline, centre de plasament, grădinițe, cămine pentru bătrâni;

36 <https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html>

37 <https://www.youth-social-action.careersandenterprise.co.uk/examples-youth-social-action>

- îmbunătățirea mediului și a facilităților în școală, de exemplu, adunarea gunoaielor, reciclare, reînnoirea mobilierului și a decorațiunilor, proiectarea semnalisticii pentru vizitatori, tehnologie, manuale, vestiare, etc.;
- sprijinirea copiilor vulnerabili sau din grupurile minoritare din școli și din comunitate de ex. copii cu nevoi speciale, copii romi, copii părăsiți de migranți, etc.³⁸

Gândiți-vă la activitățile extrașcolare din școala dvs.

La organizarea căror activități contribuie elevii?

Aceste activități vizează școala, comunitatea sau ambele?

Câți elevi sunt implicați?

Care este rolul elevilor în alegerea, planificarea implementarea și evaluarea acestor activități?

Ce ocazii au elevii să reflecteze asupra lecțiilor învățate din această implicare?

Care este asistența primită din partea adulților?

Ce alte acțiuni poate întreprinde școala pentru a spori implicarea autentică a tuturor elevilor în activități?

9. Cooperarea cu partenerii școlii

Cooperarea cu persoane și organizații din afara școlii ajută elevii să se considere parte a unei comunități mai vaste. Ea le oferă o gamă de oportunități pentru asumarea de noi responsabilități și pentru experimentarea democrației în diverse contexte de viață. Astfel, cooperarea reprezintă o importantă sursă de comunicare pentru cetățenie democratică.³⁹

Există câteva organizații cu care școlile pot coopera în acest scop, inclusiv:

- organizații neguvernamentale de tineret, centre de tineret, grupuri de inițiativă comunitare, Consilii locale ale tinerilor etc.
- autorități publice locale, de exemplu, consiliul municipal sau raional și primăria;

³⁸ <https://rm.coe.int/study-on-inclusive-education/1680932033>

³⁹ <https://rm.coe.int/16802f7271>

- organizații neguvernamentale locale, naționale și internaționale;
- instituții de învățământ, de exemplu, alte școli generale, școli profesionale, universități etc.;
- instituții extrașcolare – centre de creație, școli sportive, școli turistice, școli de artă, cluburi eco etc.;
- mass media.

Există multe aspecte posibile pentru cooperare. În prezent aspectele pentru cooperare includ:

- protecția mediului;
- sport și cultură;
- cetățenie digitală și media;
- drepturile omului/ copilului;
- consumul de substanțe;
- stil de viață sănătos;
- participarea în procesul decizional;
- egalitatea de gen;
- interzicerea discriminării;
- prevenirea și combaterea violenței etc.

A acțiunile concrete care pot fi întreprinse pentru promovarea participării elevilor prin cooperarea comunitate-școală includ:

- prioritizarea proiectelor de cooperare ghidate în totalitate de elevi, respectiv atunci când tinerii joacă un rol semnificativ în selectarea, planificarea, implementarea și evaluarea proiectului;
- aplicarea metodelor nonformale de predare și învățare, de ex. învățare activă, dialog, lucrul în echipă etc.;⁴⁰
- corelarea proiectelor cu prevederile planului-cadru de învățământ, de exemplu, consumul de alcool și droguri în contextul Științelor; participarea tinerilor în proiecte comunitare în contextul Educației pentru societate și a Dezvoltării personale etc.⁴¹

Gândiți-vă la cooperarea școlii cu organizațiile comunitare:

În ce măsură școala cooperează cu ale organizații din comunitate?

Ce rol joacă elevii în proiectele de cooperare?

Care sunt metodele de proiectare, predare, învățare și evaluare în procesul de cooperare?

40 *Council of Europe Manual for facilitators in non-formal education* <https://rm.coe.int/16807023d1>

41 <https://youth.gov/youth-topics/civic-engagement-and-volunteering/service-learning>

În ce măsură implicarea școlii în proiecte de cooperare este corelată cu cerințele curricula școlară și a planului cadru?

Ce alte acțiuni poate întreprinde școala pentru a spori implicarea elevilor în proiecte de cooperare cu alte organizații?

4. IMPLEMENTAREA GUVERNANȚEI DEMOCRATICE ÎN ȘCOALĂ

Prezentul capitol analizează procesul practic de consolidare a guvernancei democratice în cadrul unei școli: de unde începe, cum continuă și cine poate fi implicat. Acest proces este descris printr-o serie de etape care pot fi aplicate la orice treaptă de școlaritate.

Pasul I: Familiarizarea cu conceptul

Primul pas este familiarizarea cu conceptul de guvernance democratică a școlii și cu implicațiile sale asupra vieții școlare. Acesta începe cu directorul de școală. Rolul directorului de școală este esențial pentru procesul de dezvoltare a guvernancei școlii. Aceasta deoarece guvernancea nu este limitată la o singură activitate din școală, ea reprezintă o dimensiune care traversează toate activitățile școlii și trebuie privită din perspectiva întregii școli.

Este important să se cunoască de la bun început că trecerea la o formă mai democratică de guvernance a școlii nu înseamnă o separare completă de maniera curentă de guvernare. Managementul eficient, eficiența financiară și valorificarea și valorizarea la maxim a potențialului tuturor elevilor reprezintă în continuare principalele obiective ale guvernancei școlii. În schimb, scopul conceptului de guvernance democratică este deschiderea procesului de guvernance față de un grup mai larg de participanți, în special pentru elevi și familiile lor.

Se consideră că acest lucru va fi în beneficiul tuturor persoanelor din școală. Elevii sunt luați în serios și ascultați și astfel devin cetățeni mai activi și mai responsabili. Părinții și îngrijitorii se simt mai implicați în educația copiilor lor și vor dori să sprijine mai mult activitatea școlii. Profesorii au elevi mai responsabili, mai pozitivi și mai motivați. Administratorii au mai multe date documentate pe baza cărora să decidă politicile și prioritățile de dezvoltare ale școlii.

Deschiderea procesului de guvernance față de un grup mai larg de participanți are consecințe pentru modul de operare al organismelor decizionale ale școlii, desigur, în special pentru Consiliul de administrație, Consiliul profesoral, Consiliul elevilor și Consiliul reprezentativ al părinților. Consiliul elevilor și Consiliul reprezentativ al părinților, de exemplu, pot să devină mai reprezentative și mai active. În plus, aceste organisme urmează să aibă o cooperare mai strânsă. De asemenea, ea are consecințe pentru multe aspecte ale activității școlare, de la activitățile extrașcolare și cooperarea dintre școală și comunitate la planul cadru de învățământ, proiectare, predare, învățare și evaluare și inițiativele de îmbunătățire la nivel de școală. Fiecare dintre acestea poate reprezenta, de asemenea, oportunități de participare pentru elevi sau părinți, sau ambii.

Familiarizarea cu aceste principii generale ale guvernancei democratice a școlii reprezintă astfel primul pas pentru implementarea intenției propuse. Este util ca acestea să fie comunicate personalului didactic, prin Consiliul profesoral, în primele etape ale procesului. Modelul Consiliului European privind competențele pentru cultură democratică ⁴² reprezintă un instrument util pentru explorarea așteptărilor elevilor din implicarea în modul de conducere a școlii. De

42 Anexa 2.

asemenea, este util să se comunice conceptul de guvernare democratică elevilor și părinților și îngrijitorilor, sau cel puțin să se atragă atenția asupra intenției școlii de a permite o participare mai largă în viitor.

Pasul 2: Asumarea responsabilității

După conștientizarea conceptului de guvernare democratică, următorul pas este deciderea persoanei responsabile în acest scop din cadrul școlii. Fără conducere sau coordonare nu se va întâmpla nimic permanent. Cu toate acestea, aici sunt implicate nu una, ci mai multe funcții diferite. În primul rând, există funcția de supervizare și implementare a procesului de planificare și dezvoltare a acțiunilor, respectiv măsurile practice care vor fi luate de școală. În al doilea rând, există funcția de coordonare a diverselor inițiative, de ex. a activităților Consiliul Elevilor, etc. În al treilea rând, există funcția de încurajare și sprijinire a elevilor și părinților atunci când este necesar, de ex. susținerea Consiliului Elevilor și a Consiliului reprezentativ al părinților în timpul ședințelor, sprijinirea elevilor în planificarea și implementarea activităților de consultare a opiniei elevilor și părinților despre diverse aspecte ale vieții școlare etc.

În mod clar, sunt prea multe funcții pentru a fi îndeplinite doar de directorul de școală sau de directorul adjunct. Astfel, se sugerează înființarea unui grup/ comitet de coordonare compus, de exemplu, din un director adjunct, doi sau trei profesori, doi sau trei părinți și doi sau trei elevi, eventual un reprezentant ONG. Acest grup este responsabil pentru coordonarea întregului proces de dezvoltare, în subordinea directorului școlii. Funcția de coordonator al grupului ar fi bine să revină unei persoane care înțelege conceptul de guvernare democratică, deține competențele de a lucra cu și de a sprijini toate părțile interesate și care, de asemenea, deține o anumită autoritate în școală.

Principalele lor responsabilități vor fi:

- conducerea procesului de elaborare a unui plan de acțiune pentru guvernare democratică;
- coordonarea abordării școlii în procesul de participare a elevilor și părinților;
- conștientizarea participării elevilor și părinților în și în afara școlilor;
- încurajarea și sprijinirea elevilor și părinților pentru implicarea în viața școlară;
- organizarea procesului de instruire pentru membrii Consiliului Elevilor și ai Consiliului reprezentativ al părinților
- sprijinirea altor forme de participare a elevilor sau a părinților;
- asigurarea cooperării strânse între elevi, profesori, administratori și părinți;
- furnizarea de feedback privind progresul către administrația școlii, personal, elevi și părinți și îngrijitori.

Pasul 3: Evaluarea situației curente

Prima sarcină a grupului de coordonare este evaluarea situației curente privind guvernanta școlii lor. Acest lucru poate fi realizat cu ajutorul celor 9 domenii de participare identificate în prezentul ghid:

- Consiliul de administrație
- Consiliul profesoral
- Consiliul reprezentativ al părinților
- Consiliul elevilor
- Planul cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal
- Proiectarea - predarea – învățare - evaluare în sala de clasă
- Inițiative de îmbunătățire la nivel de școală
- Activitățile extrașcolare
- Cooperarea școlii cu partenerii

Pentru fiecare dintre aceste domenii, ei trebuie să analizeze:

- Care este situația curentă a progresului?
- Care sunt dificultățile legate de sporirea participării?
- Ce acțiuni trebuie luate pentru depășirea acestor dificultăți?⁴³

Dacă intervalul de timp este scurt, aceasta poate consta dintr-o opinie generală privind situația curentă din școală în fiecare dintre aceste domenii. Cu toate acestea, dacă există suficient timp disponibil, este util să se colecteze opiniile și ideile tuturor părților interesate, în special ale profesorilor, ale elevilor și ale familiilor lor. În mod ideal, această activitate include un eșantion de elevi care nu sunt în prezent implicați în Consiliul Elevilor și de părinți sau îngrijitori care nu sunt implicați în Consiliul reprezentativ al părinților.

Pasul 4: Stabilirea priorităților

După evaluarea situației curente, următorul pas este deciderea domeniilor care trebuie declarate priorități de dezvoltare pentru anul următor, inclusiv dificultățile specifice care au fost identificate și acțiunile care pot fi luate pentru depășirea lor.

Trebuie luați în considerare mai mulți factori în luarea acestei decizii, inclusiv:

- probabilitatea de realizare a schimbării dorite;
- potențialele oportunități de învățare pentru părinți și pentru elevi;
- dacă este necesară instruire;
- tipul resurselor necesare – umane, financiare, fizice și de timp.

În analiza potențialelor rezultatelor de învățare, poate fi util analiza Modelului Consiliului Europei privind competențele pentru o cultură democratică.⁴⁴ Aici modelul poate fi utilizat ca o listă de

⁴³ O grilă pentru evaluarea situației curente este prezentată în Anexa 1.

⁴⁴ Anexa 2.

verificare cu care se pot identifica cele mai urgente nevoi de învățare ale elevilor cu privire la cetățenia activă.

Este de așteptat ca în majoritatea cazurilor decizia finală privind prioritățile de dezvoltare să fie luată de grupul de coordonare în cooperare cu directorul și administrația școlii.

Pasul 5: Planificarea acțiunilor

După stabilirea priorităților de dezvoltare, grupul de coordonare poate începe elaborarea unui plan de acțiuni. Elementele esențiale ale acestui plan vor fi:

- obiectivul urmărit;
- acțiunile necesare în acest sens;
- calendarul acțiunilor;
- elevii, personalul, părinții sau îngrijitorii și / sau alte persoane implicate;
- instruirea necesară;
- resursele necesare;
- indicatorii de succes;
- procesul de monitorizare și evaluare.

Pasul 6: Implementare, monitorizare și evaluare

După activarea planului de acțiune, este important să se monitorizeze evoluția inițiativei și să se evalueze succesul său după finalizare. Participarea părților interesate poate fi evaluată în mai multe feluri – scop, calitate și rezultate⁴⁵:

- Evaluarea scopului participării părinților sau elevilor presupune analiza nivelului implicării lor la fiecare dintre 5 etape ale ciclului de participare, respectiv, determinarea participării lor ca fiind „consultativă”, „colaborativă” sau „condusă de părinți sau de elevi”;
- Evaluarea calității participării părinților și elevilor presupune analiza condițiilor care fac această participare ca fiind transparentă și informată, voluntară, respectuoasă, relevantă, prietenoasă, inclusivă, sigură la riscuri, bazată pe formarea adulților, responsabilă;
- Evaluarea rezultatelor participării părinților și elevilor presupune analiza atât a efectelor mai largi ale participării lor (de ex. asupra elevilor, asupra școlii, asupra comunității, etc.) cât și asupra dezvoltării lor profesionale (respectiv, în calitate de cetățeni activi și responsabili).

45 A se vedea Capitolul 1 din prezentul ghid.

Dezvoltarea personală poate fi evaluată din punct de vedere al Cadrului de referință al competențelor pentru cultură democratică.⁴⁶

*Instrumentul pentru monitorizarea și evaluarea participării copiilor*⁴⁷ al Organizației „Save the Children” prevede aceste procese în mai mare detaliu.

46 Anexa 2

47 <https://resourcecentre.savethechildren.net/document-collections/toolkit-monitoring-and-evaluating-childrens-participation>

ANEXA 1: LISTA DE VERIFICARE PENTRU AUTOEVALUARE

DOMENII DE PARTICIPARE (decisionale și de responsabilitate)	PROGRES (Situția curentă)	DIFICULTĂȚI	ACȚIUNI POSIBILE
Consiliul de Administrație			
Consiliul Profesoral			
Consiliul reprezentativ al părinților			
Consiliul Elevilor			
Planul cadru			
Proiectarea-predare-învățare- evaluare			
Inițiative la nivel de școală			
Activitățile extrașcolare			
Cooperarea cu partenerii școlii			

ANEXA 2: MODELUL CONSILIULUI EUROPEI PRIVIND COMPETENȚELE PENTRU CULTURĂ DEMOCRATICĂ

